

Verksamhetsrapport

2016-06-08

Dnr 403-2015:2217

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolans arbete med
extra anpassningar vid Stavsborgsskolan
i Nacka kommun

2016-06-08

2 (17)

Dnr 403-2015:2217

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Stavsborgsskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹

Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen.²

Stöd för arbetet med extra anpassningar återfinns förutom i skollagen främst i Skolverkets *Allmänna råd för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*.³

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolans arbete med extra anpassningar under hösten 2015 och våren 2016 med stöd av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Granskningen vid Stavsborgsskolan i Nacka kommun ingår i *detta projekt. Kvalitetsgranskningen av skolans arbete med extra anpassningar genomförs i ytterligare 14 kommunala skolor.*

¹ Skollagen (2010:800) 1 kap. 4 §

² Skollagen (2010:800) 3 kap. 5a §

³ SKOLFS 2014:40

2016-06-08

3 (17)

Dnr 403-2015:2217

Stavsborgsskolan besöktes den 14 till 17 mars. Ansvarig inspektör från Skolinspektionen har varit utredare Emma Steen. Från SPSM har rådgivaren Anna Sjölander deltagit. I denna rapport redovisas iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Stavsborgsskolan

Stavsborgsskolan ligger vid Ältasjön och är belägen i Nacka kommun. Skolan bedriver verksamhet från förskoleklass till årskurs 9 och fritidshem. Vid tidpunkten för granskningen finns 26 elever i förskoleklass och 380 elever i årskurs 1–9. Enligt skolledningen har en tredjedel av skolans elever har annat modersmål än svenska. Det finns ingen förberedelseklass på skolan, men en ansvarig "SVA-grupp" har nyligen bildats för att ta hand om nyanlända elever och elever med annat modersmål.

Skolan leds av en rektor tillsammans med två biträdande rektorer med uppdelade uppgifter för årskurserna F–6 och 7–9. Skolledningen är ny sedan höstterminen 2014 och 2015. Pedagogerna arbetar i team. Klasserna i årskurs 4–6 har egna rum och en mentor som är ansvarig för klassen. Ämneslärarna i respektive team roterar mellan klasserna. Några av lärarna som undervisar i klassen undervisar även på högstadiet.

Elevhälsan vid skolan består av skolsköterska, skolläkare, kurator, psykolog, speciallärare för högstadiet i ämnet matematik och tre specialpedagoger med uppdelat ansvar för olika årskurser. På skolan finns även en studie- och yrkesvägledare.

Läsåret 2014/2015 gick det 11,4 elever per lärare (heltidstjänst) enligt officiell statistik från Skolverket, vilket kan jämföras med rikets 12,1 och 13,6 i Nacka kommun.

Skolinspektionen genomförde under 2015 en prioriterad tillsyn av Stavsborgsskolan. I beslut den 1 april 2015 (diarienummer 43-2014:8173) förelades skolan att åtgärda flertalet brister som uppdagats. En av bristerna avsåg arbetsområdet extra anpassningar och särskilt stöd. Skolan redovisade därefter vidtagna åtgärder. Skolinspektionen gjorde i december 2015 ett återbesök på skolan. Därefter upprättades ett uppföljningsbeslut den 9 februari 2016 (diarienummer

2016-06-08

4 (17)

Dnr 403-2015:2217

43-2014:8173). Av beslutet framgår att skolan skickat in redovisning för att avhjälpa samtliga av tidigare påtalade brister.

Vid Skolinspektionens kvalitetsgranskningsbesök framkommer dock att några av bristerna kvarstår. Därav har ett separat tillsynsbeslut upprättats som kommer följas upp i särskild ordning. Se diarienummer 43-2016:3858.

Inför denna kvalitetsgranskning begärde Skolinspektionen in dokumentation för utvalda elever som av skolan uppgetts erhålla extra anpassningar, i form av skriftliga individuella utvecklingsplaner (IUP), utredningar inför beslut om särskilt stöd, dokumentation av extra anpassningar, samt annan beskrivning av skolans arbete för att identifiera elever som kan vara i behov av extra anpassningar.

Skolan har som svar på begäran om underlag inkommit med dokument kallat *"Kartläggning och samordning av stödinsatser för Stavsborgsskolan"*, *"Extra anpassningar"*, *"Pedagogisk Kartläggning/utredning"* samt ett informationsbrev till elever och vårdnadshavare om att skolan påbörjat utredning av elevers behov av särskilt stöd.

De två elever som Skolinspektionen valt att följa i denna granskning går i årskurs 4 på Stavsborgsskolan. Elevnamnen *"Bill"* och *"Meja"* som används i denna rapport är fiktiva och används endast för att underlätta läsningen.

Skolan har för de båda eleverna inkommit med dokumentet *"Extra anpassningar"*, varav båda är daterade den 22 februari 2016 och uppges av ansvarig biträdande rektor vara upprättade inför Skolinspektionens besök. För en av de två eleverna saknas en skriftlig individuell utvecklingsplan - IUP, även från föregående årskurs. För den elev där IUP fanns erhöll Skolinspektionen en uppdaterad IUP från mentor efter skolbesöket den 18 mars. Mentor uppgav att hon inte hade hunnit renskriva den dessförinnan på grund av sjukdom. Slutsatserna i denna rapport bygger på dessa underlag och den information som framkommit vid intervjuer och observationer under granskningsbesöket.

Av inskickat underlag framgår att eleven *"Bill"* är nyanländ och började på Stavsborgsskolan i årskurs 3. Eleven har behov av extra anpassningar i sammanlagt sju ämnen, däribland ämnet svenska och matematik. Eleven får undervisning i svenska som andraspråk 40 min/vecka. Eleven får även studiehandledning på modersmålet en gång i veckan.

Av inskickat underlag framgår att eleven *"Meja"* också är nyanländ och började på Stavsborgsskolan i årskurs 4. Eleven har behov av extra anpassningar i två ämnen, svenska och de samhällsorienterande ämnena. Eleven får undervisning i svenska som andraspråk 40 min/vecka. Eleven får även studiehandledning på modersmålet en gång i veckan.

2016-06-08

5 (17)

Dnr 403-2015:2217

För närmare beskrivning av granskningens genomförande, se avsnitten Syfte och frågeställningar samt Metod och materialmetodfrågor i slutet på rapporten.

Resultat

1. Genomför skolan extra anpassningar för eleven och görs de extra anpassningarna i ett tidigt skede?

Här granskas om lärare och annan skolpersonal har och har haft ett ändamåls enligt arbete kring eleven för att tidigt identifiera elevens behov av extra anpassningar. Dessutom granskas om extra anpassningar skyndsamt satts in, att de dokumenteras samt om dessa följs upp för att säkerställa att de har avsedd effekt och annars korrigeras.

1.1 Har lärare och annan skolpersonal nu och tidigare ett ändamålsenligt arbete kring eleverna för att tidigt uppmärksamma och identifiera elevernas behov av extra anpassningar?

Av det dokument som skolan redovisat kallat *"Kartläggning och samordning av stödinsatser för Stavsborgsskolan"* framgår att det ska genomföras screeningar och tester i de olika årskurserna med början i förskoleklass. För eleverna i årskurs 3 är det nationella prov i svenska och matematik, samt i årskurs 4 tester i ord- och läsförståelse som varit aktuellt.

Vid intervjuer med undervisande lärare framkommer att överlämningen mellan ansvarig lärare i årskurs 3 och 4, för den aktuella klassen och de elever som ingår i granskningen uteblivit. Skolledningen uppger efter skolbesöket att en överlämning har skett föregående termin. Lärarna uppger att det har varit *"en stor omställning för eleverna"* med lärarbyten till årskurs 4. Lärarna uppger vidare att de saknat information om eleverna i klassen och att det även saknas samverkansmöjligheter för att identifiera elevernas behov av extra anpassningar och stöd. Detta uppges av lärarna bero på att flera av de undervisande lärarna även undervisar på högstadiet och då ingår i ett annat arbetslag än de lärare som undervisar på lågstadiet.

Vid höstterminens start då både elever och lärare var nya för varandra signalerades från undervisande lärare till skolledningen om ett behov av stöd i klassen. Vid intervjuer framgår vidare att det är många elever som har behov av särskilt stöd och extra anpassningar samt är nyanlända och har språkliga svårigheter. Någon lärare uppger att klassen är i behov av *"teambuilding för att få gruppen att fungera"* och uppger fortsättningsvis att *"ingen elev i klassen mår bra"*.

2016-06-08

6 (17)

Dnr 403-2015:2217

Det dokument kallat *"Extra anpassningar"* uppges vara nyligen framtaget av specialpedagogerna på skolan för att påbörja arbetet med extra anpassningar. Det skall enligt biträdande rektor fungera som en *"idébank"* eller *"checklista"* på hur man kan anpassa undervisningen i klassrummet för hela klassen, men även enskilt för varje elev som har behov av extra anpassningar. Blanketten består av en på förhand uppställd krysslista på anpassningar som kan göras inom ramen för undervisningen. Skolinspektionen kan konstatera att dokumentet för de båda eleverna är upprättat inför Skolinspektionens besök och har inte heller implementerats hos all undervisande personal. Även övrig dokumentation kring de två aktuella eleverna är bristfällig eller saknas. Efter skolbesöket bekräftar skolledningen att det förekommit dokumentationsbrist tidigare.

Enligt biträdande rektor som arbetar med årskursen och skolans elevhälsoorganisation uppges att skolledningen satsat på att stödja den aktuella klassen med specialpedagogisk hjälp och utökat stöd i klassrummet med resurspersoner. Specialpedagog finns nu anställd på heltid på skolan och tillgänglig för handledning av lärare samt för att genomföra klassrumsobservationer. Specialpedagogen uppges närvara när arbetslagen ses regelbundet för att diskutera elevärenden. Enligt specialpedagogen ingår inte övriga kompetenser inom skolans elevhälsa i skolans arbete med extra anpassningar.

Båda de intervjuade eleverna uppger att ingen frågat dem vad de behöver för hjälp och stöd i skolan. En av eleverna uppger att hen är i behov av mer stöd än eleven får, för att lära sig mer svenska och lära sig skriva fortare. Men om det har *"ingen frågat mig"* säger eleven.

Av intervjuer framkommer att eleverna och vårdnadshavare endast i mycket liten utsträckning får information om extra anpassningar och möjlighet att samverka kring elevens behov av extra anpassningar. Samverkan mellan skola och vårdnadshavare sker endast i samband med utvecklingssamtal. Detta styrks även av den dokumentation som finns gällande de båda eleverna. Efter skolbesöket har skolledningen uppgett att samverkan sker mellan skola och vårdnadshavare både vid utvecklingssamtal och vid behov, samt via skolans datasystem där elevens kunskapsutveckling kan följas av vårdnadshavare.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärare och annan skolpersonal nu och tidigare inte har ett ändamålsenligt arbete kring eleverna för att tidigt uppmärksamma och identifiera elevens behov av extra anpassningar. Elevens undervisande lärare ges inte förutsättningar att samverka i tillräcklig utsträckning för att identifiera elevernas behov av extra anpassningar. Elevhälsans kompetens tas i liten grad tillvara i arbetet med extra anpassningar. Eleven och elevens vårdnadshavare får endast till viss del information och möjlighet att samverka med skolan. Skolan använder visserligen metoder/verktyg för att

2016-06-08

7 (17)

Dnr 403-2015:2217

identifiera elevens kunskapsnivå och kunskapsutveckling eller svårigheter i skolsituationen som kan påverka kunskapsutvecklingen negativt, men det är inte tillräckligt för att uppmärksamma och ge stöd i form av extra anpassningar till elever som är i behov av sådant stöd. För detta har rektor ett särskilt utpekat ansvar.

1.2 Sätter skolan in extra anpassningar skyndsamt?

Båda de elever som ingår i granskningen får studiehandledning på modersmålet och undervisning i svenska som andraspråk, vilket av skolans personal uppges vara extra anpassningar för eleverna.

Enligt biträdande rektor finns en "SVA-grupp" på skolan som tar emot alla nyanlända elever och elever med annat modersmål för att ge dem det stöd de behöver i undervisningen. Alla nyanlända elever uppges erbjudas studiehandledning på modersmålet 80 minuter per vecka. Lärarna uppger dock att det saknas ett fungerande arbete kring samverkan mellan "SVA-gruppen" och elevhälsan samt lärares arbete med extra anpassningar för eleverna med språkliga stödbehov.

En av de intervjuade vårdnadshavarna tycker att sonen fått stöd i svenska direkt när han börjat på skolan och vårdnadshavaren har också bett om fortsatt stöd i ämnet svenska. Vårdnadshavaren har stort förtroende för skolans personal och att sonen får det stöd han behöver i skolan. Samtliga av de intervjuade vårdnadshavarna hade dock önskat en mer kontinuerlig kontakt med skolan gällande deras barns utveckling och en dialog gällande det stöd eleverna får i undervisningen.

Det saknas som tidigare nämnts en IUP för en av eleverna trots att denne gått i klassen sedan årskurs 3. Skolinspektionen vill i samband med detta påtala att det är viktigt att det framgår i elevernas IUP om extra anpassningar utgörs av studiehandledning på modersmålet och om eleverna undervisas och bedöms i svenska som andraspråk istället för ämnet svenska.

För den andra eleven som kom till klassen i årskurs 4 finns en IUP som uppdaterats efter Skolinspektionens besök. Den innehåller ett allmänt omdöme om elevens kunskapsutveckling, som säger *"att eleven har godtagbara kunskaper i alla ämnen utom svenska och geografi. Svårigheterna i dessa ämnen bedöms bero på språket och vi ser inte någon risk för att hen inte ska klara målen i år 6. Hen får nu SVA"*. Vidare framgår en kort sammanfattning av insatser/aktiviteter för att eleven ska nå kunskapskraven. Dessa består av att skolan ska anpassa undervisningen så att eleven förstår språket t.ex. genom att förklara svåra ord eller texter. Tydliggöra instruktioner för t.ex. laborationer. *"Erbjuda SVA-undervisning. Erbjud studiehandedning."*

2016-06-08

8 (17)

Dnr 403-2015:2217

Specialpedagogen uppger vid intervju att det är osäkert om det gjorts en tillräcklig utredning för att ta reda på elevernas behov och förutsättningar för att sätta in extra anpassningar i den här klassen. Specialpedagogen menar dock att skolan nu byggt upp ett tydligare stöd för nyanlända elever och den samverkan som behöver ske mellan elevhälsan och "SVA-gruppen".

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan sätter in extra anpassningar skyndsamt. Läraren påbörjar arbetet med extra anpassningar direkt efter att denne identifierat att eleven är i behov av extra anpassningar, men anpassningarna utgår inte fullt ut från elevens behov. För den elev där det finns en individuell utvecklingsplan innehåller den omdömen om elevens kunskapsutveckling samt en sammanfattning om vilka extra anpassningar som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven. För den andra eleven saknas en IUP. För detta arbete har rektor ett särskilt utpekat ansvar.

1.3 Följer skolan kontinuerligt upp extra anpassningar för att säkerställa att de har avsedd effekt för eleven och annars korrigeras?

Enligt intervjuade lärare uppges att de kontinuerligt ändrar och justerar extra anpassningar för eleverna om de märker att det inte fungerar. Men det händer även att "*de prövar allt och ingenting funkar*" och då får resurspersonerna i klassen ta över. Samtliga intervjuade lärare uppger att stödbehovet i klassen är stort.

Undervisande lärare påtalar vid intervju att bristen på fungerande rutiner kring att följa upp elevers kunskapsutveckling och utebliven överlämning från tidigare årskurs försvårat arbetet med extra anpassningar för eleven. Undervisande lärare berättar att de kommunicerar mycket med resurspersonerna, som följer med klassen, om elevernas behov och i övrigt får "*prova sig fram*" med vad som fungerar gällande extra anpassningar för eleverna. Vidare beskriver lärarna att mycket av deras anpassningar sker på gruppnivå och utifrån elevernas språkliga behov. Lärarna kontrollerar om eleven förstått, visar visuellt och har gemensamma genomgångar.

Lärarna uppger vid intervju att det inte finns några rutiner eller regelbundenhet i att utvärdera eller följa upp extra anpassningar för att säkerställa att de har avsedd effekt. Effekten av extra anpassningar följs således inte upp på elevnivå, inte heller på klassnivå gällande anpassning av undervisningen som gynnar alla elever i klassen, exempelvis utifrån den upprättade checklistan.

Lärarna uppger att de inte ges förutsättningar och möjlighet att diskutera elevens utveckling mot kunskapsmålen eller för att följa upp insatta extra anpassningar. Lärarnas kunskaper om eleverna är knapphändiga och samtliga undervisande lärare är inte heller medvetna om att många av eleverna har extra anpassningar eller åtgärdsprogram och ska få särskilt stöd i undervisningen.

2016-06-08

9 (17)

Dnr 403-2015:2217

Enligt specialpedagogen har mentor ett ansvar för att förmedla elevernas individuella behov av anpassningar och stöd vidare till alla undervisande lärare. Men detta har inte kunnat ske på grund av mentor varit sjukskriven. Enligt biträdande rektor har det under lång tid saknats någon som haft ett helhetsansvar för klassen.

Av intervjuer och dokumentation framgår även att det saknas rutiner för att involvera eleven och elevens vårdnadshavare i uppföljningen. Skolans samverkan med vårdnadshavaren för en av eleverna påverkas av att vårdnadshavaren inte talar svenska. Vårdnadshavaren och eleven har haft ett utvecklingssamtal i årskurs 3, men i övrigt inte varit delaktig gällande stöd i form av extra anpassningar.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan i mycket låg grad följer upp extra anpassningar för att säkerställa att de har avsedd effekt för eleven och annars korrigeras. Skolan använder inte metoder/verktyg på ett systematiskt sätt, för att identifiera effekten av extra anpassningar på elevens kunskapsnivå och kunskapsutveckling. Det saknas rutiner för detta arbete och lärarna ges inte heller möjlighet att diskutera elevens utveckling mot kunskapsmålen och för att följa upp insatta extra anpassningar. Skolan saknar tydliga rutiner för att involvera eleven och elevens vårdnadshavare i uppföljningen. För detta arbete har rektor ett särskilt utpekat ansvar.

2. Görs en tillräcklig analys av elevens förutsättningar och behov för att kunna ge eleven relevanta extra anpassningar?

Här granskas om skolans bild av elevens behov avviker väsentligt från det konstaterande av elevens behov som SPSM tillsammans med Skolinspektionen gör. Granskningen ska utreda om läraren har en tydlig bild av elevens behov.

Eleven Bill

Bill har sedan årskurs 3 haft behov av stöd för att lägst nå kunskapskraven i flertalet ämnen. Däribland ämnet matematik och svenska. Han får studiehandledning på modersmålet en gång i veckan och undervisning i svenska som andraspråk.

Dokumentet "Extra anpassningar" är ifyllt av undervisande lärare i ma/no och sv/so. Det är dock oklart om de extra anpassningarna även gäller de andra ämnena eleven har behov av stöd i. En IUP saknas för eleven och ingen övrig information finns att tillgå gällande analys av elevens förutsättningar och behov.

2016-06-08

10 (17)

Dnr 403-2015:2217

Utöver språkligt stöd har skolan inte identifierat några andra behov för Bill.

Vid intervju med Bill berättar han att han hade kommit längre i skolarbetet i hemlandet. Han berättar vidare att han vill ha mer hjälp i svenska eftersom han vill lära sig fler ord och bli bättre och snabbare på att läsa och skriva. Han berättar vid intervju att han tycker lärarna är bra på att förklara, särskilt i matematik och i svenska som andraspråk.

Specialpedagogen uppger inga specifika insatser görs för denna elev, men specialpedagogen är delaktig i diskussioner på klassnivå om synliggörande och uppföljningar med lärarna och gör klassrumsbesök. Specialpedagogen introducerar även kompensatoriska hjälpmedel enskilt för eleverna. Specialpedagogen följer dock inte upp hur hjälpmedlen används och ingen samverkan sker med undervisande lärare gällande när och hur elevernas kompensatoriska hjälpmedel används i undervisningen.

Såväl biträdande rektor som specialpedagog bekräftar vid intervju att det har saknats fungerande rutiner för dokumentation och genomförande av extra anpassningar. Men uppger att arbetet är påbörjat.

Vid genomförda lektionsobservationer får Skolinspektionen och SPSM sammantaget bilden att Bill har behov av:

- Lugn och ro i undervisningsmiljön
- Tätt kontakt med läraren och en bra relation
- Att bli bekräftad i att han kan, förstår och klarar av uppgifter
- Språkförståelse och språkstärkande arbetssätt
- Tydliga och eventuellt individuella instruktioner, exempelvis visuella instruktioner
- Ord- och begreppslistor
- Tydliggörande av syfte och mål med lektionerna
- Återkoppling i sitt lärande, utvärderande arbetssätt
- Variation för att bibehålla koncentration
- Hjälp att komma igång med skolarbetet
- Behov av arbeta i mindre grupp
- Kompensatoriska hjälpmedel, t.ex. datoriserade tjänster och inlästa texter

2016-06-08

11 (17)

Dnr 403-2015:2217

- Svenska som andraspråk i mindre grupp
- Studiehandledning på modersmålet

På en av de observerade lektionerna räcker Bill upp handen, läraren kommer dit och läser uppgiften högt och går sen därifrån. Tiden går och Bill vet inte riktigt vad han ska arbeta med och räcker därför upp handen igen och ropar efter läraren. Bill väntar och blir rastlös, han frågar klasskamraterna om de vet svaret på uppgiften de arbetar med. Läraren kommer tillbaka och börjar förklara för Bill, men Bill får då säga till att han är på en annan uppgift och läraren säger då - *jaha är du fortfarande kvar på den uppgiften!* Läraren fortsätter att förklara och samtala med Bill. Han får då en klocka att använda som hjälp för att förstå uppgiften de ska göra, då går det lättare för honom att förstå vad de ska göra.

Observationer visar att Bill får hjälp, men får vänta länge och hinner inte få bekräftelse innan läraren hunnit gå därifrån igen. Det är även många andra elever i klassen som behöver hjälp, stöd och ber om lärarens uppmärksamhet. Skolinspektionen och SPSM gör bedömningen att det troligen skulle hjälpa eleven att ha en tydlig arbetsgång att följa för att slippa räcka upp handen så ofta och sitta och vänta på hjälp.

Vid en av de observerade lektionerna framkommer ett arbetssätt som förvirrar för eleverna och Bill blir frågandes till vad de ska göra. Läraren börjar med att berätta att eleverna ska stryka vissa ord som de inte ska ha i läxa. En resursperson hjälper till och skriver de ord som de inte ska ha på tavlan, för att försöka tydliggöra. Läraren går därefter igenom de ord som eleverna ska ha i läxa. Bill räcker då upp handen efteråt för att be läraren om hjälp med vilka ord han ska ha i läxa. Läraren säger snabbt - *det står på tavlan!* Resurspersonen hjälper Bill och säger - *Du ska stryka dem, de som står på tavlan ska du inte ha i läxa, du ska stryka dem.* Bill säger - *Va?* Detta exempel visar tydligt att det som var tänkt stödja elevernas förståelse för vad de skulle ha i läxa fick inte tänkt effekt för Bill eller andra elever i klassen. Det skapade enbart förvirring.

Vid flertalet lektioner framgår även att Bill har svårigheter med ord- och begreppsförståelse. Såväl lärare som resursperson får återkommande förklara ords innebörd och förklara med jämförelser eller synonymer till orden för att Bill ska förstå vad som menas. Han skulle vara hjälpt av att få ord- och begreppslistor, kombinerat med bild och text för att få bättre sammanhang i lektionerna. Bill nämner själv att han vill bli bättre på svenska. Om han skulle ges extra anpassningar i form av ord- och begreppslistor, upplästa texter, lexikon, visuell struktur exempelvis. I kombination med att läraren berättar varför han ska

2016-06-08

12 (17)

Dnr 403-2015:2217

använda de hjälpmedlen som ges, så skulle det vara engagerande för eleven.

Bills behov är huvudsakligen uppkomna från att han har bristande språkförståelse då svenska inte är hans första språk. Lärarna behöver arbeta mer systematiskt med språket och med tydliggörande pedagogik exempelvis begreppsförklaringar, visuellt stöd, tydlig struktur och förklaring av mål, för att ge Bill förutsättningar att klara av sitt skolarbete.

Eleven Meja

Meja har sedan årskurs 4 haft behov av stöd för att lägst nå kunskapskraven i svenska och de samhällsorienterande ämnena. Hon får studiehandledning på modersmålet en gång i veckan och undervisning i svenska som andraspråk. Utöver språkligt stöd har skolan inte identifierat några andra behov för Meja.

Dokumentet "Extra anpassningar" är sammanställt av ansvarig specialpedagog och ifyllt av undervisande lärare i ma/no och sv/so. En uppdaterad IUP erhöles efter Skolinspektionens besök. Ingen övrig information finns att tillgå gällande analys av elevens förutsättningar och behov, som ska ligga till grund för de extra anpassningar som valts ut.

Vid intervju med Meja berättar hon precis som Bill, att hon hade kommit längre i skolarbetet i hemlandet, vilket även bekräftas av vårdnadshavarna som uppger att skolan inte frågat henne om detta. Meja tycker att hon lär sig mycket i skolan, speciellt när hon får studiehandledning. Hon berättar att pojkarna pratar mycket på lektionerna och att tjejerna sitter och väntar. Språket är en utmaning främst i ämnen som SO och NO, hon tycker att hon får stöd i alla ämnen och hon fick nyligen av specialpedagogen även tillgång till en dator för att lyssna på texter. Hon berättar att mentor sagt vad hon behöver bli bättre på, och det tycker hon känns bra för att hon vet att hon kommer klara det senare.

Vårdnadshavarna tycker att dottern fått ett fint mottagande på skolan och stöd i svenska direkt när hon börjat på skolan. Men de anser att skolan hade kunnat involvera dem mer i dotterns skolgång från början och frågat dem om hennes behov och hennes sätt att lära. De uppger att de saknar feedback från skolan om hur det går för dottern i skolan, men samtidigt uppger vårdnadshavarna att de är trygga i att dottern lär sig lätt och fort och de vet att det går bra för henne i skolan. Vårdnadshavarna uppger vidare att det hade varit bra om dottern i början hade fått svara på frågor på sitt eget språk vid prov eller läxförhör samt fått en dator med inlästa texter tidigare. Det menar att det hade gjort skillnad om hon hade fått den hjälpen på en gång, istället för att vänta med det.

2016-06-08

13 (17)

Dnr 403-2015:2217

Undervisande lärare berättar vid intervju att eleven varit *"en solstråle sedan hon kom, hon är fantastiskt duktig och förstår och är verkligen språkbegåvad och har anammat det svenska språket jättefort"*. Eleven hade andra läroböcker i höstas när hon kom till skolan men har knappt några anpassningar kvar. Vidare beskriver lärarna att mycket av deras anpassningar sker på gruppnivå och utifrån elevernas språkliga behov. De kontrollerar om eleven förstått och har gemensamma genomgångar där de provar sig fram. Lärarna uppger att *"ju mer specialpedagogen är med i klassrummet och hinner träffa elever desto bättre"*, detta uppges vara aktuellt för båda de elever som ingår i granskningen. Precis som för eleven Bill uppger specialpedagogen att hen inte har några specifika insatser för denna elev.

Som tidigare nämnts bekräftar såväl biträdande rektor som specialpedagog att det har saknats fungerande rutiner för dokumentation och genomförande av extra anpassningar. Men uppger att arbetet är påbörjat.

Vid genomförda lektionsobservationer får Skolinspektionen och SPSM sammantaget bilden att Meja har behov av:

- Tydliggörande pedagogik
- Lugn och ro i undervisningsmiljön
- Tydliga och individuella instruktioner
- Begrepps och ordförståelse
- Språkförståelse
- Få talutrymme i klassrummet
- Bekräftelse från läraren och ha tät kontakt med läraren
- Få stöd av sina närmsta klasskamrater
- Kompensatoriska hjälpmedel exempelvis datorbaserade tjänster
- Studiehandledning på modersmålet
- Undervisning i svenska som andraspråk

Mejas behov av anpassning är tydligt sprungna ur hennes behov av språkutveckling då svenska inte är hennes första språk. Elevens behov av anpassning hänger tätt samman med behovet av studiero i klassrummet. Med en annan struktur på lektionerna, mer visuellt stöd och tydligare nyttjande av kompensatoriska hjälpmedel skulle Meja få mycket stöd i en utveckling där hon redan är på mycket god väg.

2016-06-08

14 (17)

Dnr 403-2015:2217

En observerad lektion i svenska som andraspråk belyser detta då Meja och läraren har enskild undervisning. Då råder det studiero, det finns tid för positiv feedback och eleven har inga svårigheter alls att klara av de uppgifter som ska göras. Läraren bekräftar i intervju att hennes utveckling går mycket snabbt fram. Skolinspektionen kan konstatera att struktur på lektionerna och studiero i klassrummet skulle påverka Mejas utveckling i positiv bemärkelse, säkerligen även andra elever i klassen.

Den bristande studieron ger Meja och även andra mer tystlåtna elever i klassen mindre talutrymme. Observationer visar att de hjälper varandra istället för att räcka upp handen och be om lärarens hjälp. Eleverna är medvetna om att det är många elever som räcker upp handen och att lärarna inte hinner hjälpa alla. Meja är strategiskt placerad intill två flickor i klassen. Vid flertalet observerade lektioner tittar hon på hur klasskamraterna gjort istället för att pröva själv.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan inte gör en tillräcklig analys av elevens förutsättningar och behov för att kunna ge eleven relevanta extra anpassningar eller annat stöd. Skolan har inte en tydlig och med Skolinspektionen och SPSM överensstämmande bild av elevernas behov.

3 Ges extra anpassningar i nuläget utifrån elevens förutsättningar och behov så att eleven kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling?

Här granskas om de extra anpassningar eleven får matchar elevens verkliga behov i de enskilda fallen. Det kan avse olika dimensioner av extra anpassningar, exempelvis anpassning av arbetsformer, stöd för att organisera sitt arbete eller stöd för att hantera sociala aspekter av utbildningen.

Enligt intervjuade lärare uppges att de vet vad stöd i form av extra anpassningar innebär men uppger att *"röran är total"* och uppger vidare extra anpassningar *"inte går att genomföra"* i klassen på grund av miljön i klassrummet och att det är för många elever som är i behov av stöd. Lärarna uppger att de blivit *"beordrade att fylla i checklistan"* i syfte att den ska användas för att anpassa undervisningen både för klassen och de aktuella eleverna. Observationer visar dock att så inte sker.

Lärarna uppger vidare att det saknas en gräns för ansvarsfördelningen gällande extra anpassningar och särskilt stöd, mellan specialpedagog och mentor samt undervisande lärare. En lärare uppger att inkluderingen landar på mentor och uppger vidare att det saknas ett nästa fungerande steg när inte extra anpass-

2016-06-08

15 (17)

Dnr 403-2015:2217

ningar är tillräckligt och uppger att "stödet stannar på extra anpassningar". Specialpedagogen uppger vid intervju "har man kommit överens om extra anpassningar så behöver man sprida det till andra lärare, här har det brustit".

Skolinspektionen vill i samband med detta påtala att det är viktigt att skolan har ett fungerande arbetssätt gällande extra anpassningar och att personalen får hjälp i det praktiska arbetet med att genomföra extra anpassningar. Det är viktigt att alla undervisande lärare har kännedom om de extra anpassningar eleverna är i behov av i undervisningen. Vidare är det viktigt att elevhälsan är delaktiga i arbetet med extra anpassningar. För detta har rektor ett särskilt utpekat ansvar.

Eleverna Bill och Meja

Som beskrivits ovan framgår för de både eleverna att de har behov av språklig hjälp till följd av att de har ett annat språk som modersmål. Skolinspektionen och SPSM kan dock konstatera att den bristande studieron påverkar möjligheterna att ge eleverna de extra anpassningar som de är i behov av, lärarna hinner inte med att genomföra extra anpassningar utifrån den ifyllda "checklistan" och alla lärare är inte heller medvetna om vilka extra anpassningar eleverna har behov av i undervisningen. För utförligare information om den bristande studieron hänvisas till det separata tillsynsbeslut som fattats.

Den bristande studieron i klassrummet påverkar möjligheterna att genomföra extra anpassningar både på grupp- och individnivå. Trots att det även finns resurspersoner med i klassrummet. Det behövs förutom studiero en tydligare struktur på lektionerna som ger en förutsägbarhet för eleverna, vilket även gäller övriga elever i klassen. Detta ingår i att planera en god undervisning. För mer stöd se Skolverkets allmänna råd – Planering och genomförande av undervisning samt Skolverkets stödmaterial - Stödinsatser i utbildningen, om ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd.

Tydliggörande struktur, språkstärkande arbetssätt, ord- och begreppslistor och att kompensatoriska hjälpmedel behöver exempelvis användas i större utsträckning för fler elever i klassen än de två som ingår i granskningen. Detta saknas idag och flertalet elever i klassen har dessa behov och även andra behov av stöd i form av extra anpassningar eller särskilt stöd.

Observationer visar att de flesta av de behov som både Bill och Meja har inte tillgodoses i undervisningen. Det är endast när de får studiehandledning på modersmålet eller undervisning i svenska som andraspråk som det råder studiero och eleverna får den hjälp och det stöd de är i behov av.

Övrig undervisning anpassas inte efter deras behov och förutsättningar. Detta begränsar deras möjligheter att kunna nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. För en av eleverna som ingår i granskningen går det bra i skolan

2016-06-08

16 (17)

Dnr 403-2015:2217

eftersom eleven är högpresterande och lär sig lätt. Men för den andra eleven som har större behov av språklig hjälp, blir det tydligt att det är elevernas individuella förutsättningar som blir avgörande för om de utvecklas kunskapsmässigt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att extra anpassningar inte ges i nuläget utifrån elevens förutsättningar och behov, vilket är en förutsättning för att dessa elever ska kunna nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Detta beror främst på bristande studiero i klassrummet som gör att inga extra anpassningar kan genomföras för eleverna.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om elever som inte når eller riskerar att inte nå kunskapskraven och som inte får särskilt stöd får extra anpassningar i undervisningen som utgår från deras förutsättningar och behov så att de kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Följande frågeställning är aktuell:

Får elever i behov av extra anpassningar en undervisning som möter deras förutsättningar och behov, så att de kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling?

För att besvara denna huvudfrågeställning ställs följande delfrågor i granskningen.

1. Genomför skolan extra anpassningar för eleven och görs de extra anpassningarna i ett tidigt skede?
 - 1.1. Har lärare och annan skolpersonal nu och tidigare ett ändamålsenligt arbete kring eleven för att tidigt uppmärksamma och identifiera elevens behov av extra anpassningar?
 - 1.2. Sätter skolan in extra anpassningar skyndsamt?
 - 1.3. Följer skolan kontinuerligt upp extra anpassningar för att säkerställa att de har avsedd effekt för eleven och annars korrigeras?
2. Görs en tillräcklig analys av elevens förutsättningar och behov för att kunna ge eleven relevanta extra anpassningar?
3. Ges extra anpassningar i nuläget utifrån elevens förutsättningar och behov så att eleven kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling?

2016-06-08

17 (17)

Dnr 403-2015:2217

Metod och material

Kvalitetsgranskningen har en fallstudiedesign. Granskningen avgränsas till skolorna grundskolor och årskurs 4 och genomförs i två steg genom att först ta reda på elevernas behov för att i steg två granska hur skolorna möter dessa i ett tidigt skede.

Skolinspektionen har tagit del av elevernas skriftliga individuella utvecklingsplaner från årskurs 1-4 och andra dokument som skolorna har avseende de berörda eleverna inför intervjuer och observationer.

Lektionsobservationer genomförts i ett urval av ämnen som eleven har samt specifikt i det ämne (svenska och/eller matematik) där eleven inte når eller riskerar att inte nå kunskapskraven. Intervjuer med elever, vårdnadshavare, lärare, elevhälsa och rektor har också genomförts.